

stroming

bureau voor natuur- en
landschapontwikkeling b.v.

Lobberden aan de Rijn

Visie voor de Lobberdense Waard
Gelegen in de Gemeente Rijnwaarden

Lobberdense
Waard

Lobberden aan de Rijn

Visie voor de Lobberdense Waard
Gelegen in de Gemeente Rijnwaarden

In opdracht van Centrale Industrieband Voorziening en
A. Wezendonk Pannerden BV

Lobberdense
Waard

stroming

Samenwerking Lobberdense Waard
Postbus 112
6640 AC Beuningen
www.lobberdensewaard.nl
info@lobberdensewaard.nl

Bureau Stroming BV
Postbus 31070
6503 CB Nijmegen
www.stroming.nl
info@stroming.nl

Op een dag in 2015 ...

(Lobberdense Waard, 8 april 2015). Het is prachtig weer. Gisteren zijn langs de Lobberdense Strang de eerste zwaluwen gezien. Lekker naar buiten dus. Ik pak m'n jas en hoed en roep Rover, die kwispelend komt aanrennen.

De gang over de hangende brug meteen aan het begin van het pad haalt me uit de dagelijkse beslommeringen: even de natuur in, even van het asfalt af! Rover doe ik aan de lijn, zodat ze geen runderen, vogelnesten of wild kan verstoren. Het frisse groen van mossen op de stammen van de kronkelige wilgen geeft het bos het hele jaar door een sprookjesachtig aanzicht. Enkele honderden meters diep het oobos in luister ik naar het vogelkoor; vink, merel, zanglijster, roodborst, winterkoning, zwartkop, fitis en tjiptjaf zingen dat het een lust is.

Over enkele weken arriveert de bosrietzanger met zijn fabuleuze imitaties van Europese en Afrikaanse vogels. Deze pikt hij op tijdens het overwinteren 7500 kilometer zuidelijker. Hoewel, eigenlijk overzomert hij in ons land. Langer dan zo'n 2 maanden verblijft hij hier namelijk niet. Daarna keren ze terug naar Namibië of Zambia, op die manier de achtertuin van Pannerden verbindend met zuidelijk Afrika. De gedachte aan die enorme en gevaarlijke reis stemt mij bescheiden; zo avontuurlijk is dit pad eigenlijk ook weer niet.

Langs de hoogwatervluchtplaats voor de runderen bereik ik de noordoever van de Lobberdense Strang. Mijn buurman en zijn visvriend uit Zevenaar zitten langs de waterkant. Wat verderop bouwen kinderen aan een boomhut. Net als ik genieten ze van het gebied, op hun eigen manier. Een hoge roep en blauwe flits trekken mijn aandacht; een ijsvogel. Wat zijn die snel. En wat zijn ze moeilijk te vinden als ze stilzitten in een struik aan de waterkant, zo weet ik inmiddels uit ervaring. Een vogel met een fel-roestrode borst en fluorescerend blauwe rug zou toch moeten opvallen.

Rover trekt aan de riem en kijkt vragend achterom. Ik volg haar langs het pad richting de Geitenwaard. Er groeien brandnetels. Omdat ze belangrijk zijn voor nestelende bosrietzangers heb ik een wat ongebruikelijk zwak voor deze agressieve woekeraar. Dan hoor ik het prevelende liedje dat ik meer dan een half jaar heb moeten missen; een boerenzwaluw. Een groepje foeraert vlak boven het wateroppervlak. Tussen de boerenzwaluwen ontdek ik enkele oeverzwaluwen. Heerlijk. Misschien brengt 1 zwaluw nog geen zomer, maar een groep toch wel?

Bosrietzanger

Inhoudsopgave

Op een dag in 2015...

1 Inleiding

- 1.1 Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden 5
- 1.2 Over Winnen 5
- 1.3 Lobberdense Waard 5

2 Elke plek is uniek

- 2.1 Ligging 7
- 2.2 Landschap 7
- 2.3 Waterhuishouding 8
- 2.4 Flora 9
- 2.5 Fauna 10

3 Perspectief.

- 3.1 Robuuste natuur 12
- 3.2 Buiten genieten 12
- 3.3 Lokale economie 13
- 3.4 Draagvlak 13

4 Schetsplan Lobberdense Waard

- 4.1 Lobberdense Strang-Oost 16
- 4.2 Lobberdense Strang-West 16
- 4.3 Een nieuw plas-dras gebied 17
- 4.4 Bereikbaarheid bij hoog water 18
- 4.5 Recreatie 18

5 Volgende stappen

- 5.1 Eerste stap 20
- 5.2 Waterkwaliteit en kwel 20
- 5.3 Rivierkundige berekeningen 21

6 Samenvattend 22

Op een dag in 2015 ... (vervolg) 23

Literatuur 24

1 Inleiding

1.1 INRICHTINGSPLAN RIJNWAARDENSE UITERWAARDEN

In 2001 presenteerde Rijkswaterstaat het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*. In dit plan wordt de ontwikkeling van grootschalige riviergebonden natuur gecombineerd met riviergebonden veiligheid en – op bescheiden schaal – recreatie. De Lobberdense Waard ligt centraal in de Rijnwaardense uiterwaarden. Bestuurlijk is er brede steun voor het plan. Maar omdat financiële middelen ontbreken laat de uitvoering op zich wachten. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering is inmiddels overgedragen aan de Landinrichtingscommissie Gelderse Poort-Oost.

De Centrale Industriezand Voorziening (CIV) is eigenaar van de benodigde grond van het oostelijk deel van de Lobberdense Waard. A. Wezendonk Pannerden BV is actief in het westelijk deel. Op initiatief van de gemeente Rijnwaarden en Rijkswaterstaat hebben beide partijen besloten tot samenwerking met als doel het bijdragen aan de uitvoering van het genoemde inrichtingsplan.

In deze brochure presenteren de CIV (een projectgebonden samenwerking) en A. Wezendonk als Samenwerking Lobberdense Waard een nadere uitwerking van het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden* voor de Lobberdense Waard. Geschetst wordt hoe de uiterwaard er uit komt te zien bij uitvoering van het plan en wat dit betekent voor de inwoners van de streek. Ook de effecten op de riviergebonden veiligheid, de natuur en de toegankelijkheid van het gebied komen hier aan bod.

1.2 OVER WINNEN

De opdracht aan Stroming BV was om de mogelijkheden te verkennen voor een maatschappelijk verantwoorde, economisch renderende winning van beton- en metselzand, aansluitend bij de ambities van het Rijnwaardense Uiterwaarden Plan.

Uitgangspunt bij deze verkenning vormt de visie *Over Winnen*. Deze is in het najaar van 2003 uitgebracht door de Vereniging Industriezand- en Grindproducenten in samenwerking met water-, natuur- en milieuorganisaties (zie www.izgp.nl). De kern is dat via zandwinningen steeds een maatschappelijk gedragen, ruimtelijk hoogwaardig – en in het geval van Lobberden bij het riviersysteem passend – eindresultaat moet worden verkregen.

1.3 LOBBERDENSE WAARD

Het is mogelijk om via beton- en metselzandwinning een economisch haalbaar project te realiseren dat bijdraagt aan de versterking van de ruimtelijke en ecologische kwaliteiten van het gebied. De initiatiefnemers hanteren de volgende uitgangspunten voor het project:

- de inrichting is een uitwerking van *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*

- de overlast voor omwonenden en recreanten wordt beperkt
- al tijdens de uitvoering worden maatschappelijke en ecologische voordelen zichtbaar
- gestelde doelstellingen zullen voor 2015 zijn gerealiseerd
- het is financieel haalbaar

Het Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden

2 Elke plek is uniek

Een goed inrichtingsplan gaat uit van de unieke situatie en mogelijkheden ter plekke. Bekeken wordt welke natuur waardevol is en behouden dient te worden en welke er ooit is verdwenen en weer hersteld zou kunnen worden. Ook de maatschappelijke vragen zijn voor iedere plek anders, zoals bijvoorbeeld de lokale rivierveiligheid of de behoefte aan meer ruimte voor recreatie. Daarom wordt in dit hoofdstuk de bestaande situatie beschreven, om daar in volgende hoofdstukken op voort te bouwen.

2.1 LIGGING

In het projectgebied net voorbij Lobith splitst de Boven-Rijn zich in de Waal en het Pannerdensch kanaal. De Waal ontvangt twee derde van het water, het Pannerdensch kanaal één derde. Het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden* bestrijkt 1015 ha, waarvan de Lobberdense Waard 320 ha. in beslag neemt. De uiterwaarden liggen in de gemeente Rijnwaarden in het Strategisch GroenProject Gelderse Poort.

2.2 LANDSCHAP

Van oost naar west bestaan de Rijnwaardense Uiterwaarden uit recreatieplas De Bijland, de oude rivierarm Oude Waal, de agrarische Geitenwaard, de Lobberdense Waard en langs het Pannerdensch kanaal de Groene Rivier.

De Lobberdense Waard bestaat, afgezien van de steenfabrieken met kades en enkele woningen, uit kleiputten, een zandplas, ooibos en cultuurland. De steenfabrieken zijn van oudsher gevestigd in het gebied, zorgen voor veel werkgelegenheid in de streek en nemen zo een belangrijke functie in de samenleving van de rivierdorpen in. Door systematische kleiwinning zijn de kleiputtencomplexen in het gebied ontstaan. Sommige delen van de Lobberdense Waard, zoals de kleiputten in het noordelijke deel, zijn laagdynamisch, biologisch erg rijk en nauwelijks toegankelijk. De agrarische akker- en graslanden in het zuidelijke deel zijn evenmin toegankelijk en biologisch arm. De westelijk gelegen Plas van Wezendonk is tussen 1961 en 1988 ontstaan door kleiwinning, gevolgd door zandwinning.

Relatief weinig gebiedsdelen zijn hoogdynamisch en goed toegankelijk voor bewoners en recreanten, terwijl dat bij uitstek het type landschap is waarvan bewoners kunnen profiteren en dat van nature thuishoort in uiterwaarden.

Lobberdense Waard

Ooibos

Bereikbaarheid huidige situatie. (Bron: Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden, RIZA, 2001)

2.3 WATERHUISHOUDING

Rond de Lobberdense Waard ligt een relatief hoge zomerkade (minimaal 14,50 + NAP). Door de uiterwaard lopen drie lagere dwarskades. Gevolg van de hoge zomerkade is dat de Lobberdense Waard pas volstroomt met rivierwater als de aanvoer bij Lobith ca. 8000 m³/sec bereikt (ca. 1 dag per jaar, in 25% van de winters en 1% van de zomers). De meeste andere zomerkades in het rivierengebied, zoals in de Millingerwaard of Loowaard, overstroomen al bij 6-7000 m³/sec (3-6 dagen per jaar, in 33-50% van de winters en 1-2% van de zomers).

De verschillen in waterhoogte in het gebied kunnen groot zijn. In 2003 werd de laagste waterstand ooit tot dat moment gemeten: 6,91 m + NAP. Op 1 februari 1995 kwam het water bijna 10 meter hoger (16,69 m + NAP bij Lobith).

Het rivierwater staat via de bodem, hier bestaand uit een pakket van grof zand, in verbinding met het projectgebied. Bij laag water fungeert de rivier als een drain en verlaagt zij de waterstand in de uiterwaarden. In gemiddelde jaren is dit het geval vanaf april tot en met oktober. Bij een hoge waterstand (> 13,82 m + NAP bij de Pannerdensche Kop) ontstaat er kwel die behalve in de uiterwaarden ook binnendijks doordringt (bijv. in de Driedorpenpolder)

Wespenorchis, dagpauwoog en zwarte wouw

2.4 FLORA

In het noordelijke deel van de Lobberdense Waard, achter de hoge zomerkade, liggen kleiputten met helder water, moeras en ondoordringbaar zachthoutoibos, die in droge periodes gedeeltelijk droogvallen. Ondanks hun kunstmatige oorsprong hebben deze kleiputten nu een hoge graad van natuurlijkheid met een spontane en onbelemmerde vegetatiegroei. Langs de oever groeit een gevarieerde vegetatie van watergentiaan, fonteinkruiden, gele plomp en waterlelie. Ook de zeldzame aan toevloeiend grondwater gebonden bosbies en het plankton wiertje *Ceratium hirundinella* worden hier aangetroffen. De dominante bomen zijn kraak-, schiet- en amandelwilg; karakteristieke soorten voor natuurlijke rivierbegeleidende bossen in onze streken.

De Zorgdijkplas, welke eigendom is van Staatsbosbeheer, heeft moerassige oevers met scherpe zegge, liesgras en watermunt. Aan de rivierkant is een strook zachthoutoibos ontstaan. Onder water groeit plaatselijk veel waterlelie en watergentiaan. De Plas van Wezendonk heeft merendeels minder flauwe oevers met weinig plantengroei, maar door de diepte kunnen zwevende deeltjes naar de bodem zakken waardoor helder water ontstaat met o.a. kranswieren. De delen die in agrarisch gebruik zijn hebben relatief weinig waarde voor de riviernatuur.

Groene kikker, honingbij en beversporen

2.5 FAUNA

Grote aantallen kol- en rietganzen maken 's winters gebruik van de uiterwaarden. Rode Lijst soorten als patrijs en grutto komen hier en daar voor op het productiegrasland. De tot dusver enige broedkolonie van aalscholvers in de Gelderse Poort ligt in de Zorgdijkplas. In de noordwestelijke Lobberdense Waard ligt een blauwe reigerkolonie van enkele tientallen broedparen met inmiddels ook broedende aalscholvers. Verder telde de Lobberdense Waard in 2004 maar liefst drie broedende paartjes ijsvogels. Zelfs de in ons land zeer zeldzame zwarte wouw werd in 2005 en 2006 in de Lobberdense Waard regelmatig waargenomen.

De diversiteit van libellen, sprinkhanen en vlinders is niet erg hoog. Opvallend zijn wel de Rode Lijst-libellensoorten glassnijder en plasrombout. Er zijn een kleine 200 soorten wormen, insecten, weekdieren en kreeftachtigen gevonden, waaronder 11 bijzondere tot zeer bijzondere soorten met de eerste vondst ooit in het rivierengebied van het kevertje *Berosus signaticollus*.

Momenteel domineren in vrijwel het gehele stroomgebied van de Rijn vissoorten die geen hoge eisen stellen aan hun leefomgeving, zoals brasem, blankvoorn, kolblei en snoekbaars. Doordat de waterkwaliteit in de Rijn sinds de jaren '70 sterk is verbeterd wordt het natuurlijk herstel van populaties typische riviervissen nog voornamelijk belemmerd door een tekort aan geschikte paai- en opgroeigebieden.

Ree en haas worden regelmatig waargenomen. Er zijn 8 soorten vleermuizen aangetroffen, met name de in Nederland algemene dwergvleermuis (79%) en de laatvlieger (8%). Daarnaast herbergt het gebied een flink aantal soorten muizen, spitsmuizen, roofdieren (o.a. steenmarter en hermelijn) en sinds 1997 bevers. Vraatsporen zijn zelfs vanaf de Lobberdense weg zichtbaar, zowel aan de oostelijke als de westelijke kant. Gezien de sterke groei van de Nederlandse beverpopulatie (ca. 18% per jaar) en de geschiktheid van het gebied zal deze sympathieke knager waarschijnlijk verder in aantal toenemen.

De Lobberdense Waard is van regionaal belang voor de rugstreeppad en de kamsalamander. De meeste soorten amfibieën hebben een voorkeur voor laagdynamische wateren zoals de kleiputten. Veel van de overige soorten profiteren juist van dynamiek en ruimte. Zo zullen de omstandigheden voor geliefde soorten als ijsvogels en bevers uiteindelijk sterk verbeteren. Ook krijgen enkele andere soorten de kans zich (opnieuw) te vestigen in de Lobberdense Waard.

3 Perspectief.

Een aanzienlijk deel van de Lobberdense Waard bestaat nu nog uit gras- en bouwland. Het is niet opengesteld voor het publiek en relatief soortenarm. Hiervoor in de plaats komt een toegankelijk en gevarieerd landschap met planten en dieren die specifiek zijn voor het rivierecosysteem.

3.1 ROBUUSTE NATUUR

De Lobberdense Waard wordt een mozaïek van ooibos, moeras, kleiputten, waterplas- sen en natuurlijk begraasde graslanden. Door de goede waterkwaliteit, de ondieptes en de herstelde natuurlijke processen (rivierdynamiek, begrazing) wordt het een soortenrijk, afwisselend en robuust systeem waar weinig beheer in nodig zal zijn. De bestaande natuurwaarden in de huidige kleiputtencomplexen worden vrijwel overal gehandhaafd of zelfs uitgebreid. Hierdoor wordt de potentie voor natuurontwikke- ling vergroot. Ervaringen van ARK en Staatsbosbeheer hebben geleerd dat grote gra- zers zoals koniks (halfwilde paarden) en diverse soorten runderen prima in staat zijn zichzelf te redden in natuurlijke uiterwaarden. Ze zwemmen goed en weten feilloos de hoogste delen van hun terrein te vinden. Midden in het gebied zal een speciale hoogwatervluchtplaats worden aangelegd, die ook bij de hoogste rivierstanden droog blijft. Ree en haas profiteren eveneens van zo'n plek.

Ook wilgen en andere karakteristieke planten en dieren van ooibossen kunnen uitstekend overweg met een hoge dynamiek. Sommige soorten zijn er zelfs van afhankelijk. Zo graven ijsvogels en oeverzwaluwen hun nestgangen bij voorkeur in vrij eroderende oevers langs stromend water.

3.2 BUITEN GENIETEN

De Lobberdense Waard wordt daarnaast ook veel beter toegankelijk. Vissers vinden rust, ruimte en mooie visplekjes. Wandelaars krijgen afwisseling tussen goed begaanbare wegen en avontuurlijke routes. Kinderen mogen boomhutten bouwen en op avontuur in de robuuste ooibossen. Kanovaarders kunnen in de toekomst een vele kilometers lange, avontuurlijke route volgen over gevarieerd water. De wens is om de wandel- en fietsroute oostwaarts van steenfabriek Kijfwaard-Oost te leiden en daar aan te sluiten op het bestaande fietspad naar het voetveer naar Millingen. Verder wordt een bijzonder vogelkijkhuis ontworpen. Nabij de Lobberdense weg komt een klein recreatiestrand voor lokaal gebruik met een uitzichttoren. Er zal worden gestreefd naar scheiding van het industrieverkeer naar de steenfabrieken en het wandel- en fietsverkeer.

MET DE KLOK MEE De haas is vrij algemeen in uiterwaarden, pad door Lobberdense Waard, vissers en excursie in de Lobberdense Waard

3.3 LOKALE ECONOMIE

Inwoners van het stedelijk gebied Nijmegen-Arnhem en recreanten uit de Randstad en Nordrhein Westfalen zullen afkomen op de combinatie van rust, ruimte en rivier in en rond de Lobberdense Waard. Wandel- en fietsroutes, kijkhuizen, picknickplaatsen en bijv. de aalscholverkolonie zijn populair bij natuurliefhebbers.

Ervaringen uit Millingen en Kekerdom leren dat lokale ondernemers behoorlijk kunnen profiteren. Naast de bestaande middenstand te Pannerden (bakker, supermarkt, buitensportgerelateerde ondernemingen, cafés e.d.) komt er ruimte voor nieuwe initiatieven zoals bed&breakfast, kanoverhuur, kamperen bij de boer en bijvoorbeeld beverexcursies. Door dit soort initiatieven kleinschalig te houden, wordt aangesloten bij de sfeer van de streek.

3.4 DRAAGVLAK

Het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden* wordt bestuurlijk breed gesteund. Lokale steun vanuit bewoners voor vergelijkbare plannen is meestal eveneens hoog, evenals – en dat is nog belangrijker – de tevredenheid over het uiteindelijke resultaat. Een analyse van 1375 enquêtes afgenomen langs de grote rivieren (Alterra, 2004) concludeert: *'De steun voor natuurontwikkeling onder omwonenden en recreanten van het rivierengebied is opvallend groot, zowel voor als na de maatregelen ... Bijna 90% van de omwonenden van uiterwaarden met riviernatuur vindt dat de natuurontwikkeling in de uiterwaarden het gebied ten goede is gekomen.'*

Impressie van de uiteindelijke situatie in de Lobberdense Waard

4 Schetsplan Lobberdense Waard

4.1 LOBBERDENSE STRANG-OOST

Voorgesteld wordt om de Lobberdense Strang te verdiepen en te verbreden ten opzichte van het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*. De extra specie die vrijkomt bij deze diepe winning is een noodzakelijke extra kostendrager voor het project. De Lobberdense Strang ten oosten van de Lobberdense Weg krijgt een ondiepe noordoever met oobos tot aan het water. Hier loopt een pad langs, de zgn. Lobberdense Kade. Het zuidelijke deel van de strang wordt steiler en de oever blijft open.

Door het inbrengen van grote grazers behoudt een deel van het gebied een open karakter. Dit is van belang voor de rivierveiligheid en de natuurlijke dynamiek, maar wordt ook gewaardeerd door bewoners en recreanten. Hoewel diepe winningen in

In bijgaande principeschets is aangegeven hoe m.b.v. zandwinning de ecologische kwaliteit van diepe wateren kan worden bevorderd

Zandwinning

dynamische riviersystemen in principe onwenselijk zijn, biedt het juist op deze plek voordelen, zoals het vergroten van de invloed van rivierkwel en daardoor het verbeteren van de waterkwaliteit. Het huidige laagdynamische kleiputtencomplex blijft nagenoeg geheel onaangetast.

4.2 LOBBERDENSE STRANG-WEST

Overwogen wordt om de Lobberdense Strang niet rechtstreeks uit te laten komen in het Pannerdensch kanaal, maar in plaats daarvan aan te sluiten op een nieuw aan te leggen nevengeul door de Groene Rivier. Deze nevengeul is eveneens onderdeel van het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*. Het gevolg van deze aanpassing is dat de Lobberdense Strang circa 500 meter verder stroomafwaarts in verbinding staat met het Pannerdensch kanaal. Het peilverschil tussen de rivier en de strang in de Lobberdense Waard neemt hierdoor toe. Dit leidt tot permanente rivierkwel – er stroomt immers grondwater vanuit de hoger gelegen Rijn door het grove zand naar de strang – hetgeen de helderheid van het water in de strang bevordert. Dit voorstel wordt op het moment nader uitgewerkt.

In het noordwestelijk deel wordt specie gewonnen en weer opgevuld waarbij een eiland ontstaat.

4.3 EEN NIEUW PLAS-DRAS GEBIED

In het noordoostelijke deel van de Lobberdense Waard-Oost wordt voorgesteld diep te ontgraven, waarbij de plas vervolgens wordt opgevuld met gebiedseigen fijn materiaal tot de gemiddelde waterlijn. Deze extra ontgraving draagt bij aan de economische haalbaarheid van deze inrichtingsschets. Door variatie aan te brengen in de waterdiepte en het bodemmateriaal ontstaat hier uiteindelijk een aan de Lobberdense Strang aangesloten plas-dras gebied. Dit plas-dras gebied wordt achter een hoge zomerkade gelegd om de huidige lage dynamiek in het noordelijke deel van de Lobberdense Waard te behouden. Aan de rand van dit gebied wordt een vogelkijkhuis geplaatst.

Centraal in het gebied komt een grote hoogwatervluchtplaats voor grazers en andere zoogdieren.

4.4 BEREIKBAARHEID BIJ HOOG WATER

In de huidige situatie stroomt de zuidelijke Lobberdense Waard pas vol bij een waterhoogte in de Rijn van 15 m + NAP bij Lobith. Het volstromen gebeurt vanaf het oosten. Na bovengenoemde ingrepen stroomt de zuidelijke Lobberdense Waard wat eerder vol, maar ook weer sneller leeg. Deze staat dan immers in het westen in verbinding met het Pannerdensch kanaal. Daardoor dreigt de Lobberdense Weg eerder over te stromen. Om de bereikbaarheid voor de bewoners en de steenfabriek gelijk te houden aan de situatie zoals gepland in het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden* zal de Lobberdense weg daarom of worden verhoogd of van een kade worden voorzien. De bereikbaarheid van de woningen en bedrijven wordt in ieder geval gegarandeerd en wordt waar mogelijk zelfs verbeterd ten opzichte van de huidige situatie. Dit wordt op het moment nader uitgewerkt.

Omdat de weg momenteel vanwege het drukke verkeer een ongewenste situatie oplevert voor fiets- en wandelverkeer worden de mogelijkheden onderzocht om een vrijliggend pad aan te leggen voor fietsers en wandelaars.

4.5 RECREATIE

Er komen verschillende wandelmogelijkheden. Een avontuurlijk struinpad begint aan de winterdijk en volgt de oude spoorlijn. Het loopt tot een kijkhuis met uitzicht over het moerassige plas-dras gebied in het noordoosten. Het wandelpad kan worden vervolgd tot de Lobberdense Kade en vanaf daar naar de Lobberdense weg. Ook in het westelijke deel komt een rondwandeling met prachtige uitzichten over de rivier.

Op verschillende plekken zijn bankjes, informatieborden en visplekken gepland. Een recreatiestrandje met uitkijktoren nabij de Lobberdense weg wordt 's zomers een trekker voor omwonenden en bezoekers. Op deze locatie worden tevens kleinschalige parkeermogelijkheden gerealiseerd.

De Lobberdense Strang wordt onderdeel van een kanoroute door de Rijnwaardense Uiterwaarden.

Luchtfoto van Pannerden en de Lobberdense Waard

5 Volgende stappen

5.1 EERSTE STAP

De initiatiefnemers ontsluiten met de aanleg van een natuurwandelpad over de oude spoorlijn het gebied nu reeds beter voor het publiek. De Vereniging Streekbeheer Rijnstrangen en ARK treden op als gastheer en beheerder. Met de introductie van runderen in een deel van de oostelijke Lobberdense Waard wordt een eerste stap gezet naar een natuurlijk beheer.

Met de uitvoering van de plannen zal niet eerder dan 2008 kunnen worden begonnen. Eerst zullen de noodzakelijke onderzoeken moeten worden afgerond en vergunningen verstrekt. Dat duurt dus nog even, maar het is nu eenmaal van groot belang dat van tevoren alle mogelijke effecten zorgvuldig worden bestudeerd.

Bewoners, gemeente en andere belanghebbenden zullen de komende tijd geïnformeerd blijven worden over de plannen. Dat gebeurt door middel van de website (www.lobberdensewaard.nl), excursies, aandacht in de media en twee keer per jaar een nieuwsbrief aan omwonenden.

Via deze brochure worden belanghebbenden uitgenodigd voor samenwerking bij de planuitwerking en het beheer. Dat kan ook via www.lobberdensewaard.nl en info@lobberdensewaard.nl.

Op dit moment vinden nadere onderzoeken plaats naar kwel en verdroging, flora en fauna, milieukundige bodemkwaliteit en rivierkundige consequenties van het schetsplan. In 2007 zal nog een aantal andere onderzoeken worden uitgevoerd. Op basis van de resultaten van de onderzoeken kan de maatvoering van het plan nog enigszins wijzigen. In onderstaande paragrafen zal met name op kwel en verdroging en rivierkundige zaken nader worden ingegaan.

5.2 WATERKWALITEIT EN KWEL

Uit hydrologische studies in het kader van *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden* (RIZA, Hoetzer, M., 1999) blijkt dat de chemische samenstelling van het Rijnwater niet of nauwelijks verandert wanneer het ondergronds van de Rijn naar de Lobberdense Strang stroomt. Wel verbetert de fysische kwaliteit, omdat veel helder en koel water de diepe strang binnendringt. Bovendien bezinken zwevende delen en organisch materiaal sneller in de diepe strang, de waterkolom blijft daardoor helder.

Binnendijks zijn kwel en verdroging een voorkomend verschijnsel. Het hierboven beschreven schetsplan kan de invloed van kwel en verdroging op het binnendijkse gebied beïnvloeden. Dit ongewenste effect kan naar verwachting weer teniet worden

Runderen in de Lobberdense Waard

gedaan doordat in de noordoostelijke fase na het ontgraven van het grove zand het gebied wordt opgevuld met fijnkorrelig zand en klei. Dit fijnere materiaal is slechter doorlatend dan de grove zand- en grindlagen en daarmee wordt ook de kwel of verdroging minder. Door middel van eerdergenoemde onderzoeken zullen deze effecten nader worden bekeken. Uitgangspunt is dat de waterhuishouding zowel binnen- als buitendijks niet of nauwelijks verandert en er geen verslechtering optreedt ten aanzien van de huidige situatie.

5.3 RIVIERKUNDIGE BEREKENING

De voorgestelde aanpassingen mogen geen effect hebben op de waterverdeling tussen de Waal en het Pannerdensch kanaal. Ook de in 2001 met 1000 m³/s verhoogde maatgevende afvoer – van 15.000 m³/s tot 16.000 m³/s – moet veilig kunnen worden verwerkt zonder verhoging van de winterdijk. Tenslotte moet een toekomstige verdere vergroting van de afvoer tot 18.000 m³/s mogelijk blijven.

Royal Haskoning heeft in opdracht van Samenwerking Lobberdense Waard een berekening gemaakt van de rivierkundige gevolgen van bovengenoemde aanpassingen. De berekeningen zijn op verzoek van Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland gemaakt voor Bovenrijn afvoeren van 10.000, 15.000 en 16.000 m³/s. Volgens Royal Haskoning hebben de voorgestelde ingrepen vrijwel geen invloed op de waterverdeling tussen het Pannerdensch Kanaal en de Waal. Er is bij deze afvoeren sprake van een geringe waterstandsval in het gebied zelf. Momenteel wordt het plan uitgewerkt om te zien in hoeverre de gewenste 11 cm waterstandverlaging (voor het totale *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*) bij hoogwater gehaald kan worden.

6 Samenvattend

Uitvoering van dit schetsplan is economisch haalbaar door winning van beton- en metselzand. Er is voldoende gebiedseigen fijn materiaal voor de afwerking en herinrichting van het gebied beschikbaar.

Uitvoering van dit plan levert door het benutten van de rivierkwel en de rivierdynamiek een duidelijke ecologische meerwaarde boven het handhaven van de bestaande situatie.

De belangrijkste voordelen van dit inrichtingsplan zijn:

- een bijdrage aan de riviergeveiligheid
- meer karakteristieke riviernatuur over een grotere oppervlakte
- een betere toegankelijkheid en veelzijdiger gebruik van de Lobberdense Waard voor de bewoners en bezoekers van elders
- een bijdrage aan de lokale infrastructuur (o.a. Lobberdense weg en wandel- en fietsverbindingen)
- een in het landschap en de streek passende ontwikkeling die mogelijkheden biedt voor kleinschalige nieuwe (economische) initiatieven
- snelle realisatie van een deel van het *Inrichtingsplan Rijnwaardense Uiterwaarden*

Belanghebbenden worden nadrukkelijk uitgenodigd om hun mening over de plannen te geven. Graag wordt in het uitvoeringstraject samengewerkt met partners die kunnen bijdragen aan een goede inrichting van het gebied na de uitvoering.

Op een dag in 2015 ... (vervolg)

(Lobberdense Waard, 8 april 2015). Het is prachtig weer. Chiel vaart vooruit, maar houdt mij vanuit zijn ooghoeken zorgzaam in de gaten. Hoewel ik al eens eerder in een kano heb gevaren blijft het wiebelig. Zeker het in- en uitstappen. Na een uur moeten we overdragen; dat gaat gelukkig goed. Chiel pakt de kaart. Om de een of andere reden willen mannen altijd weten waar ze zijn, zelfs als ze maar één kant op kunnen. 'De Lobberdense Strang', zegt hij triomfantelijk. Bij het instappen sla ik bijna om. Gelukkig bespaar ik mijzelf een nat pak en een anekdote waar ik ongetwijfeld nog jaren last van zou hebben.

De Lobberdense Strang blijkt prachtig, zeker de ondiepe, begroeide noordoever. Het water is helder. Een school visjes beweegt alsof ze aan elkaar vast zitten. Hoe kunnen ze nou allemaal tegelijk weten welke kant op te zwemmen? Welk visje neemt het besluit? En hoe krijgt de rest dat te horen?

Aan de oever staat een man. Hij wijst en zegt iets tegen Chiel. 'Zwaluwen' meen ik op te vangen. Kennelijk de eerste van de zomer. Dan gebeurt er van alles. De hond van de man op de oever rukt zich los, springt enthousiast het water in en belandt half op Chiel's boot. De man aan de oever roept, maar zonder effect. Chiel schrikt en verliest zijn evenwicht. Het ene moment zie ik zijn in de lucht gestrekte armen, het volgende verdwijnt hij onder water. Gelukkig komt hij al snel boven. Dit tot enthousiasme van de hond die om hem heen zwemt en kennelijk wil spelen. De man aan de kant probeert zijn lachen in te houden en roept: 'Rover, hier!'. Echt overtuigend klinkt het niet. Ik grijns. Van sommige anekdotes kan je jaren lol hebben

Literatuur

IZGP, Stroming BV, 2003. *Over Winnen*. Zandwinning als hefboom. Natuurontwikkeling, waterberging, recreatie, stadsontwikkeling.

RIZA, 1997. *De Rijnwaardensche Uiterwaarden*. Beknopte resultaten inventarisatie en onderzoek huidige situatie. November 1997.

RIZA, 1997. *De Rijnwaardensche Uiterwaarden*. Een landschapsbeschrijving van de buitendijkse gebieden van de gemeente Rijnwaarden. Werkdocument.

RIZA, 1999. *Ecologische karakterisering van twee scenario's voor de inrichting van de Rijnwaardensche Uiterwaarden*. Werkdocument 99.039X.

RIZA, Bomas, B., 2001. *Technische Onderbouwing Inrichtingsplan Rijnwaardensche Uiterwaarden*. RIZA -rapport: 2001.069X

RIZA, 2001. *Inrichtingsplan Rijnwaardensche Uiterwaarden*. RIZA -rapport: 2001.024.

RIZA, Hoetzer, M., 1999. *Waterkwaliteit en waterkwantiteit in de Rijnwaardensche Uiterwaarden*. Werkdocument 99.049X.

RIZA, Rooij, S.A.M. van & Kappers, F.I., 1998. *Inventarisatie van ecologische waarden van de buitendijkse gebieden van de gemeente Rijnwaarden*. RIZA -rapport: 98.025.

Stroming BV, Overmars, W., Helmer, W. en Litjens, G., 1993. *Lobberdense waard, ontzanding en natuurontwikkeling*. Studie in opdracht van de Centrale Industriezandvoorziening BV. ISBN: 907464709 X.

Stuurgroep De Gelderse Poort, 1995. *Ontwikkelingsvisie De Gelderse Poort*.

Stroming BV
Postbus 31070
6503 CB Nijmegen
www.stroming.nl
info@stroming.nl

COLOFON

AUTEURS

Arnold van Kreveld
Gerard Litjens

ONTWERP Brigitte Slangen

DRUK XXL-Press, Nijmegen

ILLUSTRATIES Jeroen Helmer

FOTO'S Koen van Aanholt, ARK, CIB,
Ferdinand Grassmann, Rein Hofman,
Gerard Litjens, Arnold van Kreveld en
Alphons van Winden

IN OPDRACHT VAN:

In opdracht van Centrale Industrie-
zand Voorziening en A. Wezendonk
Pannerden BV

UITGAVE Stroming BV
November 2006

bureau voor natuur- en landschapsontwikkeling b.v.